

## Rudolf Steiner

Stuttgart 8. augusta 1908

*Vývoj človeka v súvislosti s kozmickým vývojom. O pokročilých a zaostalých vyšších bytostiach a ich spolupôsobení. Vznik prírodných ríš od saturnského po mesačný stav Zeme. Zvierací ľudia, rastlinné zvieratá a minerálne rastliny ako predchodcovia prírodných ríš na Zemi. Úloha imela v mýte o Baldurovi a Lokim. Zmena vedomia v priebehu ľudského vývoja. Obetné činy trónov, kyriotetes, dynameis a exousiai ako impulzy do kozmického vývoja. Spolupôsobenie elohim ako svetlých slnečných duchov a Jehovu ako tmavšieho ducha Mesiaca v ľudskom vývoji na Zemi.*

Videli sme, ako sa naše zemské pomery vo svojom vývoji vytvorili z kozmu. Videli sme, ako bola naša Zem v pradávnej minulosti zviazaná s tým, čo dnes žiari z oblohy ako Slnko a ako sa potom v určitom čase toto Slnko od Zeme oddelilo. Z tejto svetovej bytosti, ktorá po oddelení Slnka mala v sebe ešte terajší Mesiac, sa neskôr vytáhuje aj tento Mesiac. A včera sme sa zaoberali tým, ako toto delenie pôvodného spoločenstva do troch svetových telies duchovne úzko súvisí s celou evolúciou človeka a nášho kozmu. So silami Slnka odišli totiž z našej zemskej hmoty aj určité bytosti, ktoré predtým pôsobili takpovediac zvnútra, vo vnútri našej Zeme, ktoré ale od tohoto rozštiepenia Slnka a Zeme pôsobili na rôzne bytosti a tiež na ľudí, zvonku. Tým sa prirodzene zmenili všetky pomery pozemského ľudstva. A oddelením Mesiaca sa neskôr zmenili opäť. Teda to, čo nejaký čas poznáme ako Zem s Mesiacom, prežilo potom oddelením Mesiaca ďalšiu premenu. A zmysel celého vývoja, ako sme videli, bol v tom, že keby človek zostal výlučne pod vplyvom slnečných síl, musel by prijať príliš rýchle tempo vývoja; a keby sa naopak Slnko muselo od Zeme celkom oddeliť a odňať jej svoje sily, potom by sa ďalší vývoj Zeme musel uskutočniť tak, že pozemské bytosti a predovšetkým človek, by pod vplyvom

mesačných síl stuhli. A tak sa teda z hľadiska vývoja ľudstva udržuje rovnováha.

Nasmeroval som už vašu pozornosť aj na to, že bytosti, ktoré so Slnkom vyžarovali na Zem svoju vlastnú silu a tak pôsobili na vývoj ľudstva, sú predovšetkým duchovia formy alebo mocnosti. Sú to oni, čo zemskému vývoju stoja takpovediac najbližšie. Vodca týchto mocností sa so svojimi zástupcami, môžeme povedať, oddelil. Potom, čo sa oddelilo Slnko, obýval Zem a neskôr sa z nej oddelil s Mesiacom. Máme tu teda mesačné božstvo, to božstvo, ktoré biblické dokumenty označujú ako Jehovu. No ostatné slnečné mocnosti, ktoré vyžarujú svoje svetlo zvonku a pôsobia ako duchovia formy, tie sa v biblických dokumentoch nazývajú elohim, duchovia svetla. Pod vplyvom elohim na jednej a Jehovu na druhej strane sa pre vyvíjajúceho sa človeka udržiava rovnováha. Videli sme však, že nielen človek uskutočňuje svoj vývoj, ale svoj vývoj prežívajú všetky bytosti kozmu. Aj tie vznešené bytosti, ktoré nám posielajú svoje sily so svetlom, duchovia formy, aj oni prežívajú svoj vývoj. Prv boli na nižšom stupni, a až vlastným úsilím sa vypracovali až k dnešnému stupňu. To, čo sme teraz povedali o elohim a Jehovovi, platí i o najzrelších z týchto duchov, tých, ktorí úplne dosiahli schopnosť, že sa mohli, od okamihu vzniku Zeme, ďalej vyvíjať buď na Slnku, alebo na Mesiaci. Ale všade sú i také bytosti, ktoré na nejakom stupni zaostali. Už včera sme videli, že planéty ako Venuša alebo Merkúr vďačia za svoju existenciu tomu, že bytosti, ktoré zaostali uprostred medzi ľuďmi na jednej strane a vznešenými slnečnými duchmi na strane druhej, potrebovali bydlisko vznešenejšie, než je Zem. Slnko ale obývať nemohli, pretože k tomu ešte neboli zrelé. Sú to vznešené bytosti, ktoré ďaleko predišli vývoj človeka, ale ešte nedosiahli stav slnečných duchov. Vo vzťahu k vývoju zemského ľudstva tvoria veľmi dôležitú triedu bytostí. Takže zatiaľ čo na jednej strane máme bytosti zrelé, na druhej strane stoja medzi nimi a človekom tieto práve popísané bytosti, ktoré celkovo označujeme ako bytosti luciferské. Nazývame ich podľa toho, kto je takpovediac ich pôvodcom, po postave, ktorú voláme Lucifer.

Teraz si musíme ujasniť, ako súvisia elohim a Jehova na jednej a luciferské bytosti na druhej strane s ľudským vývojom. Spoločným pôsobením slnečných bohov a mesačného boha vzniká dvojnosť a čo tu vzniká, pochopíme, keď budeme pozorovať, aký bol vývoj človeka predtým. Pripomeňme si ešte raz, že Zem prežila prastarý stav vtelenia, saturnský, že sa potom po určitom stave pokoja stala Slnkom, potom Mesiacom a až z toho potom našou Zemou. Človek je vo svojom vývoji

spojený so všetkými týmito vteleniami Zeme. Taký, aký pred nás dnes predstupuje, je veľmi zložitou bytosťou. Dnes pozostáva z fyzického, éterického, astrálneho tela a ja a súhra týchto štyroch článkov ľudskej bytosti navzájom sa uskutočňuje veľmi komplikovaným spôsobom. Bytosť, ktorá by v našom fyzickom svete mala iba fyzické telo, by bola kameňom, minerálom. Naša minerálna ríša má tu na Zemi v skutočnosti iba fyzické telo. Bytosť, ktorá má okrem fyzického i telo éterické, je rastlinnej prirodzenosti. Z takých bytostí pozostáva náš rastlinný svet. Bytosť s fyzickým, éterickým a astrálnym telom stojí na zvieracom stupni a až tá bytosť, ktorá k tomu ešte vlastní ja, stojí na našej Zemi na našom stupni, na stupni ľudskeho bytia. Ale keď povieme, že človek má dnes tieto štyri články svojej bytosti, tak je to popísané iba celkom skicovitě. Aké skicovitě to je, sa nám ujasní, keď sa pozrieme na dlhý, dlhý vývoj človeka.

Pýtame sa: Ktorý zo štyroch článkov našej ľudskej bytosti je najstarší? Človek by ľahko mohol uveriť, že ľudské ja, pretože sa sprvu javí ako to najvyššie, ako to, čo až robí človeka človekom, je aj článkom najstarším. Ale nie je to tak. Ani ja, ani éterické či astrálne telo, ale telo fyzické je to, ktoré dostal človek najskôr. Toto fyzické telo bolo v jeho prvej vložke vytvorené už na starom Saturne. Ale nesmiete si predstavovať, že vyzeralo asi tak ako dnes. Keď pozorujete dnešné fyzické telo, tak ho tvoria najskôr pevné články, pevný systém kostí, skrátka súčasti, ktoré označujeme ako pevné. Potom sú to tekuté súčasti všetkého možného rázu. Ďalej preniká fyzickým telom na všetky strany to, čo má vzdušnú, plynnú formu a nakoniec v ňom nájdete niečo, čo je, ezoterne pozorované, substanciálnym, vnútorným teplom. Pozrite sa na človeka vo vzťahu k jeho teplu a k jeho okoliu. Jeho teplo je od jeho okolia nezávislé, nemusí sa mu prispôbovať ako minerál. Človek nie je ako minerál v chladnom okolí chladný, ale nesie si vo vnútri zdroj svojho vlastného tepla. Odmyslite si od človeka všetko, čo je pevné, tekuté a vzdušné. Ak si predstavíte v priestore fyzické telo človeka utvorené z tepla - tak vytvorené, ako pulzuje teplo vo vašej krvi, potom máte to, čo existovalo na starom Saturne. Len to ešte nebolo v takej forme ako dnes, ale len v prvej zárodočnej vložke. Tak to bolo najmä uprostred saturnského vývoja. Saturn mal počiatočný, stredný a konečný stav. Popisovať počiatočný stav sa dá ťažko, pretože iba málo ľudí si vytvorilo také schopnosti, aby si mohli predstaviť tie vlastnosti Saturna, ktoré mal pred zhustením sa na stav tepla. Ak by ste sa v duchu vracali do týchto čias pradávnej minulosti, tak si nesmiete myslieť, že by ste Saturn vo vesmíre nejako spozorovali, že by ste niečo z neho videli. Svetlo ešte nemal, ešte nežiaril, žiarit' začal až ku koncu

svojho vývoja. Keby ste sa k nemu mohli priblížiť uprostred jeho vývoja, potom by ste iba cítili, že sa otepľuje ako v peci, ktorá však nemá hranice dané zvonku, ale teplo sa ohraničuje samo sebou. Vkročili by ste do akéhosi tepelného priestoru. Toto tepelné teleso si však nesmiete predstaviť rovnomerné. Ak by ste mali cit pre tepelné rozdiely, zistili by ste, že sú tu tepelné línie všetkými smermi, do všetkých strán. Cítili by ste v tom tepelné formy. Celý Saturn pozostával z foriem, ktoré pozostávali iba z tepla a tieto formy, to boli pravlohy ľudského fyzického tela. Ďalej to už Saturn, pokiaľ bol plodným pre vývoj ľudstva, nedoviedol. Neskôr, keď už odplýva, vyvíja sa to pravda ešte ďalej, ale v hlbšom zmysle to už pre vývoj ľudstva nie je plodné.

Teraz prechádzame k slnečnému vývoju. Po určitej prestávke, období pokoja, sa Satum premieňa do slnečnej formy. Navonok, hmotne, je to tak, že uprostred slnečného vývoja došlo k zhutneniu hmoty. Slnko pozostáva nielen z tepla, ale aj z plynu a vzduchu, v ezoternom zmysle teda z tepla a vzduchu. A opäť všetko, čo je na Slnku, prežíva svoj vývoj v rámci tých podmienok, ktoré sú v teple a vzduchu možné. Najprv dochádza k nasledovnému: Keď človek pozostával iba z tepla, nemohol prijať ešte žiadne éterické telo, ale teraz sa na Slnku preniká telom éterickým, takže pozostáva z dvoch článkov, z fyzického a éterického tela. Ale toto fyzické telo na Slnku je ešte stále celkom iné než teraz. Pokúsme sa urobiť si, i keď len hrubú, predstavu o fyzickom tele na starom Slnku. Predstavme si, že sme sa nadýchli, že do nás vošiel vdýchnutý vzduch. Predstavte si teda tento vykonaný nádych a jeho pôsobenie v určitom tepelnom účinku. A teraz si odmyslite všetko okrem vdýchnutého vzduchu, ktorý vo svojom pôsobení takpovediac kopíruje celé ľudské telo - všetko ostatné, pevné a tekuté, si odmyslite a ponechajte iba vzduch a teplo. Predstavte si teda, že by pred vami povstala taká for-

ma, aká povstane, keď sa pozeráte len na nádych a jeho pôsobenie. Ak teraz pozorujete formu vdýchnutého vzduchu a tepla, ktoré je obsiahnuté v človeku, potom máte približne tú podobu, ktorú mal človek uprostred slnečného vývoja. Teraz sa môžete spýtať: Keď máme tepelné línie a okrem toho plynné prúdy, ktoré toto fyzické telo budujú, ako tento plyn vidí v kronike Akaša jasnovidec? Vníma ho ako niečo celkom určité. Keď sa totiž zhustuje teplo na vzduch a nie sú tam žiadne iné vzťahy - napríklad ako dnes na Zemi, kde Slnko žiari zvonku, tak v okamihu, keď sa plyn, vzduch oddeľuje od tepelnej formy, začína žiariť. Takže fyzické telo na Slnku máte utvorené tak, že je istým druhom zárodočnej formy tepelnej a formy plynno-vzdušných prúdov, obdivuhodným spôsobom sa trblieta a žiari najrozmanitejšími farbami. Celá slnečná guľa pozostáva najskôr zo žiariacich tepelných tiel, ktoré sú pravlohou nášho ľudského fyzického tela a sú preniknuté telom éterickým. Človek vystúpil k vyššiemu stupňu, získal k fyzickému telu telo éterické. Je to on sám, kto ako časť slnečného útvaru vyžaruje žiariacu silu svetla do svetového priestoru. Fyzické telo sa stalo svetelným telesom preto, že prijalo do seba telo éterické. Fyzické telo je teda na druhom stupni svojej dokonalosti, zatiaľ čo éterické telo, ktoré je vžiarené práve až na Slnku, sa nachádza na prvom stupni.

Sledujme teraz človeka ďalej. Slnko sa postupne premieňa na mesačné teleso, potom, čo opäť prežíva prestávku, stav pokoja. Na Mesiaci pristupuje hmotne to, že sa vzdušná forma zhustuje na vodnú. Vzniká tekutosť. V skutočnosti bol starý Mesiak tekutým svetovým telesom a opäť by ste v ňom našli fyzické telá človeka - teraz ako plastické postavy, ktoré sú tvorené tečúcimi šťavami a vodnatými súčasťami, v ktorých kolujú, povedzme, vzdušné prúdy tak, ako dnes dýchanie a prúdenie tepla. Fyzické telo teraz pozostáva z troch článkov: z vody, z plynu či vzduchu a z tepla. Aj pôvodné éterické telo prichádza do tejto mesačnej doby, ale teraz je človek v stave prijať i telo astrálne, takže pozostáva z troch článkov: z fyzického, éterického a astrálneho tela. Počas tejto mesačnej doby však už nie je možné, aby všetky bytosti späté s Mesiacom udržiavali vo vývoji rovnaký krok. Nielen počas nášho zemského vývoja, ale predprípravne už počas mesačného vývoja vychádza Slnko zo spoločného svetového telesa. Takže uprostred mesačného vývoja máme dve telesá - Zem s Mesiacom - a Slnko, ktoré sa s pokročilými bytosťami

oddelilo,

)

pretože tieto bytosti potrebovali pre svoj ďalší vývoj vznešenejšie pôsobisko. Tým, že odišli jemnejšie sily a bytosti, zostali na Zemi tie hrubšie a toto svetové teleso - Zem s Mesiacom - prežilo tým takrečeno zhustenie. Vidíme teda, že už vtedy, v dobe starého Mesiaca pôsobilo Slnko so svojimi bytosťami po nejaký čas na zostávajúce mesačné teleso.

Teraz si toto teleso, čo zostalo, trochu bližšie popíšme, pretože sme na ňom prežili čas nášho vývoja. Na Saturne mal človek iba fyzické telo, mal hodnotu minerálu. Na Slnku sa človek pozdvihol k hodnote rastliny, pretože mal telo fyzické a éterické telo. Ale určité bytosti, tým, že na starom Slnku nevystúpili s ostatnými k ľudsko-rastlinnému bytiu, ale zostali stáť na saturnskom stupni, zaostali. To sú predchodcovia istých dnešných zvierat. Vidíte, že dnešný človek siaha vo vzťahu k svojej minulosti späť až do čias starého Saturna, zatiaľ čo predchodcovia časti našich dnešných zvierat pristupujú k človeku ako druhá ríša prvýkrát až na Slnku. Z toho istého dôvodu, teda pre zaostanie niektorých bytostí, bol na Mesiaci človek, ktorý sa vypracoval na trojčlennú bytosť, obklopený dvomi ďalšími ríšami: ríšou, ktorá na Mesiaci zostala na stupni rastlín - predchodcami našich dnešných zvierat, a z toho, čo sa teraz na Mesiaci nachádzalo ešte stále na stupni minerálov - predchodcami našich dnešných rastlín. To, čo je minerálom dnes, na Mesiaci ešte nebolo. To povstalo až najneskoršie, ako vyčlenenie z ostatných ríš. Samozrejme ten, kto tvrdí takého veci, vie celkom presne, že je nezmyslom hovoriť, že by rastliny v dnešnom zmysle mohli vzniknúť bez podkladu minerálnej ríše; ale prv boli práve úplne iné pomery. Skutočne, človek sa na Mesiaci vyvíjal takpovediac vo zvieracej ríši, zvierat v ríši rastlinnej a rastlina v minerálnej ríši a keď sa Mesiac oddelil od Slnka, prežili všetky ríše posun, ktorý nastal nasledovne:

Keď si vezmeme starý Mesiac, potom tu máme najskôr tri vyššie menované ríše:

Ľudská ríša - vlastne ríša zvieracia, pozostávajúca z fyzického, éterického a astrálneho tela;

zvieracia ríša - vlastne ríša rastlinná, pozostávajúca z fyzického a éterického tela;

rastlinná ríša - vlastne ríša minerálna, pretože má iba fyzické telo.

Naša dnešná minerálna ríša teda ešte nevznikla. Keď sa teraz Mesiac a Slnko oddelia, sú tým sily a bytosti Slnka úplne oslobodené od hrubých látok Mesiaca a môžu pôsobiť o to silnejšie. Tým sa teraz všetky tri ríše pozdvihujú o stupeň vyššie. To, čo je ľudským astrálnym telom, sa vyzdvihuje zo svojho úzkeho spojenia s telom fyzickým a éterickým, takže

keď si predstavíte človeka s telom fyzickým, éterickým a astrálnym na počiatku mesačného bytia, neskôr vnímate podstatnú zmenu. Tým, že Slnko vystúpilo a začalo žiarit' zvonku, sa astrálne a éterické telo sčasti oslobodilo. Následkom toho je, že vzniká čosi, čo si musíte predstaviť asi takto: Predstavte si, že by dnešný človek pozostával z tela fyzického, éterického a astrálneho a teraz by prišla vonkajšia sila, ktorá by z vás astrálne a éterické telo vyhnala von. Potom by pre jasnovidca bolo vaše astrálne i éterické telo mimo vás. Tým, že by sa obidve tieto telá oslobodili od tiaže fyzického tela, by ste sa však vy sami pozdvihli o pol stupňa. A tak nejako sa to stalo i vtedy. Aj človek bol pozdvihnutý, stal sa bytosťou, ktorá stála uprostred medzi dnešným človekom a dnešným zvierat'om, ktorá však bola v duchovnom zmysle riadená a vedená vznešenými slnečnými silami. Rovnako sa trochu pozdvihli i obe ostatné ríše, takže uprostred mesačného vývoja nemáme naše dnešné ríše, ale medzi- ríše, ríše na medzistupňoch: Ľudsko-zvieraciu ríšu, ríšu, stojacu medzi zvieratami a rastlinami a rastlinno-minerálnu ríšu. A práve tak, ako naše minerály tvoria pevnú pôdu, po ktorej sa pohybujeme, tak sa pohybovali bytosti starého Mesiaca po tom, čo bolo najnižšou ríšou Mesiaca, po rastlinných mineráloch. Táto základná látka Mesiaca nebola látkou minerálnou, ako je to dnes na Zemi, ale istým druhom položivej bytosti. Keby ste si dnes predstavili niečo ako rašelinisko alebo ako uvarený šalát či špenát, takú nejakú kašu, pritom ale živú, klokotajúcu, potom by ste približne mali predstavu o tom, čo bolo vtedy základnou masou. A z tejto hmoty nevyčnievali skaly, ale také útvary ako napríklad drevo, zhustená rastlinná hmota, rohovinové útvary - to bolo miesto dnešných skál. A jasnovidnému pohľadu sa to ukazuje tak, že pohyb sa uskutočňuje na rastlinno-minerálnom podklade, ktorý prežil zhustenie - to sú horniny. Tu teraz vyrastajú, viac či menej pevne zakorenené, zvieracie rastliny, oveľa pohyblivejšie než dnes. Rastú z hustej viskózne zložky. Mali istý druh cítenia, keď sa ich niekto dotkol. A z najjemnejších látok povstal zvierací človek, ktorý vôbec nesiahla až k najhrubším látkam, svoje fyzické telo mal z najjemnejších substancií. A toto fyzické telo, ktoré bolo v ustavičnej premene, vyzeralo skutočne pozoruhodne. Jasnovidec nemôže nájsť na starom Mesiaci takú ľudskú hlavu, akú má človek dnes. Vo fyzickom tele, i keď ešte tak mäkkom a tekutom, pozoruje iba také formy hlavy, ktoré sú podobné zvieracím, a to, čo z tejto zvierat' u podobnej formy hlavy vyčnieva, je éterické a astrálne telo. Pre fyzický pohľad mali všetci zvierací ľudia teda rôzne formy pripomínajúce zvieratá, ale tiež len pripomínajúce. A až keď od fyzického pohľadu vystúpime k astrálnemu zreniu, potom uzrieme vyššiu prirodzenosť tohto

mesačného zvieracieho človeka. Také je obyvateľstvo starého Mesiaca.

Ak nazrieme do hĺbok ľudského kultúrneho vývoja, pokiaľ je duchovného rázu, tak na mnohých miestach zistíme, že mýty a povesti, ktoré sa nám zachovali, sú v skutočnosti v mnohom ohľade múdrejšie, než je naša dnešná veda. A keď raz človek znovu spozná duchovný základ sveta, potom spozná v mnohých mýtoch, v mnohých povestiach a rozprávkach hlbokú múdrosť. Hlbšiu, než je naša zdanlivo tak pokročilá veda. Predstavme si ešte raz starý Mesiac, na ktorom sa môže dať iba starej zvieracej rastline a odvráťme na chvíľu zrak od ďalšieho vývoja Mesiaca. Musí nám byť jasné, že všetky tieto mesačné bytosti boli predchodcami našich dnešných ľudských bytostí. Z minerálnych rastlín vznikla zostúpením naša dnešná minerálna ríša, zo zvieracích rastlín naše dnešné rastliny a zo zaostalých zvieracích ľudí, z tých, ktorí nepokročili, z väčšej časti naše dnešné zvieratá. Tak vidíme, ako sú naše dnešné minerálie, naše rastliny, zvieratá a človek skutočne potomkami starých mesačných bytostí. Existujú však dnes veľmi pozoruhodné rastliny, ktoré nerastú v minerálnej pôde, napríklad imelo. Je preto také pozoruhodné, lebo pre jasnovidný pohľad sa od iných rastlín veľmi odlišuje. Ukazuje sa pri ňom totiž niečo z astrálneho tela, ktoré do imela vchádza tak, ako je to pri telách zvieracích. Napriek tomu, že nemá žiadne cítenie, má niečo z vonkajšej podoby zvieracej bytosti. To spočíva v tom, že patrí k tým rastlinným zvieratám Mesiaca, ktoré zaostali, ktoré sa teraz nemohli stať rastlinami a preto nerastú v minerálnej pôde. Nemohli pokročiť tak ďaleko a preto potrebujú iné rastliny, do ktorých sa môžu vnoriť. Imelo zostalo pri starom mesačnom zvyku. To starí predkovia európskych národov vedeli a stelesnili to v obdivuhodnej povesti. Staré germánske a nordické kmene videli v Lokim mocnosť, ktorá ešte patrila k starým mesačným silám, ktoré prešli zo starého mesačného pôsobiska na našu Zem. Ako sa Zem stala Zemou, dostala sa pod vplyv síl, ktoré



pre tieto staré kmene symbolizoval boh Baldur. On reprezentoval všetky tie sily, ktoré pôsobili na zrelé zemské bytosti. Ale tie bytosti našej Zeme, ktoré zaostali na mesačnom stupni, cítili úzku príbuznosť k tomu, čo patrí k bohu Mesiaca, k Lokimu. Z toho pochádza tá obdivuhodná povest'<sup>10</sup>, že raz, keď sa bohovia hrali, všetky bytosti prisahali, že nebudú chcieť Baldura zranit' - len imelo prisahu nezložilo. Prečo? Lebo nie je príbuzným so zemskými silami, ktoré stelesňoval Baldur. Imelo je degenerovaným, zaostalým tvorom Mesiaca. Baldura, základnú silu Zeme, môže zranit'. Loki musí použiť bytosť, ktorá patrí k nemu. Táto povest' povstala hlboko z tajomných svetových súvislostí. A keď vieme, že v mnohom ohľade to, čo sa priechi zdravému vývoju, musí slúžiť práve vývoju chorému, potom pochopíme, že to bola veľká, múdra intuícia našich predkov, ktorá ich viedla k tomu, aby v imele hľadali obzvlášť liečivé sily a šťavy. Vedeli to, o čom sme práve hovorili. Odtiaľ tá úcta, ktorá sa všeobecne vzdávala imelu. To je príklad, na ktorom môžeme vidieť, ako je v mýtoch a povestiach ukrytá múdrosť svetového vývoja.

Na Mesiaci je časť éterického i astrálneho tela vytiahnutá zo zvieracieho človeka. Tým potom vzniká už na starom Mesiaci nevyhnutnosť zmeny vedomia. A teraz si musíme povedať o inom vývoji, ktorý ide paralelne s vyššie uvedeným. Každý z týchto vývojových stupňov na Saturne, Slnku, Mesiaci a na Zemi je súčasne stupňom vývoja vedomia. Na Saturne bolo vedomie úplne tlmené, bolo na prvom stupni. Naše vedomie v bezsensnom spánku, to, ktoré má večne spiaci rastlinný svet, je už jasnejšie než to, čo mal človek na Saturne a ktoré sa dá prirovnať k vedomiu minerálu. K vedomiu, ako je rastlinné, sa človek pozdvihol až na Slnku a tým, že na Mesiaci sa k človeku pričlenilo astrálne telo, vystúpilo aj jeho vedomie ešte o jeden stupeň vyššie, k tomu, čo označujeme ako vedomie obrazné. S dnešným vedomím spánku ho môžeme porovnávať iba v určitom ohľade, pretože naše sny len zriedkakedy niečo znamenajú. No na Mesiaci to bolo inak. Vystupujúce a zostupujúce obrazy, ktoré sa tu človeku ukazovali, mali svoj význam. Keď sa k nemu blížila iná bytosť, tak nemohol vnímať jej vonkajšiu formu a farbu, ale cítil, ako v ňom niečo vystupuje, niečo, ako dnes človeku vo sne. Vystúpil v ňom obraz vnútornej prirodzenosti tejto bytosti a on podľa farby a charakteru tohoto obrazu vedel, či je to bytosť zmýšľajúca priateľsky alebo nepriateľsky, či má zostať alebo ujsť. Ale ako sme povedali, v dobe, keď bolo Slnko vonku, už dochádzalo na Mesiaci k zmenám vedomia. Boli obdobia, v ktorých bolo vedomie živšie a obdobia, kedy bolo tlmenejšie. Dnes sa strieda denná a nočná doba. Dnes človek ráno vchádza do svojho fyzického a

éterického tela a tým sa pred ním vynára svet vonkajších predmetov a bytostí. Tým, že používa svoje zmysly, sa okolo neho rozsvetuje a rozjasnieva. Ale večer, keď vystupuje so svojím ja a s astrálnym telom, nemá spočiatku žiaden nástroj, ktorým by vnímal a okolo neho sa zatemňuje. Tak sa strieda vedomie bezsenného spánku, ktorým bol človek po prvýkrát obdarený na Slnku, s bdelým vedomím, s vedomím zemským. Pripravovalo sa to už na starom Mesiaci. Už m nebolo éterické a astrálne telo vyzdvihnuté stále, ale boli obdobia, kedy sa zase vnárali do fyzického tela, lebo starý Mesiac sa už pohyboval okolo Slnka a toto otáčanie spôsobovalo, že človek bol v určitých dobách ožarovaný Slnkom a v určitých dobách nie. Tým nastalo vystupovanie a vstupovanie éterického a astrálneho tela z a do tela fyzického. Prirodzene, v tejto zmene nebol taký kontrast ako dnes. Keď sa človek na starom Mesiaci vysunul, keď bol ožarovaný silami Slnka, potom bol v jasnom vedomí, v duchovnom vedomí; intenzívne vnímal duchovno. A keď sa jeho éterické telo s telom astrálnym vnorili do tela fyzického, potom sa jeho vedomie zatemnilo — vidíte, že to bolo opačne než dnes. Tak sa teda na Mesiaci striedali v omnoho, omnoho dlhších obdobiach stavy jasného a temného vedomia a bolo to v temných stavoch vedomia, kedy bez toho, aby to človek vedel, nastalo to, čo sa nazýva oplodnením. Aby sa mohla vyvinúť možnosť rozmnožovania, aby sa spôsobilo oplodnenie, aby došlo k zrodeniu, norila sa vyššia bytosť človeka nižšie do svojho fyzického tela a keď bol tento dej ukončený, potom sa opäť pozdvihla do vyššieho sveta. Tak sa postupne pripravovalo to, čo sa neskôr úplne rozvinulo na Zemi. A tým, že sa Slnko oddelilo, tým, že svojim bytostiam dávalo väčšiu silu, mohol sa človek a všetky ostatné bytosť vyvíjať vyššie. Keby totiž slnečné sily boli naďalej brzdené starým Mesiacom, potom by nemohli pôsobiť takou silou. Teraz sa sami oslobodili od prekážky mesačných substancií a tým posunuli Mesiac so všetkými jeho bytosťami tak rýchlo dopredu, že po určitom čase nadobudol zrelosť, aby bol Slnkom znovu prijatý. Nastal stav, kedy mohli byť späť prijaté všetky osamostatnené svetové telesá, kedy

spoločne vošli do duchovného stavu, do stavu pokoja, ktorý nazývame pralaja. A potom, po tejto pauze, všetko to, čo môžeme nazvať prvým éterickým zárodkom zemského telesa, opäť vystupuje a neskôr sa opäť všetko osamostatňuje.

A teraz sa spýtajme: Odkiaľ sa vzalo fyzické telo na Saturne, odkiaľ éterické telo na Slnku a odkiaľ astrálne telo na Mesiaci? Žiak duchovnej vedy sa nepýta tak filozoficky nešikovne ako mnohí, ktorí si myslia, že sa pýtajú filozoficky. Sú ľudia, ktorí sa pýtajú: Odkiaľ pochádza to alebo ono? A keď dostanú odpoveď, pýtajú sa opäť a opäť, bez konca. To človek robí, pokiaľ sa sám nepovznesie k duchovnému pozorovaniu sveta. Pri rozumnom uvažovaní musí človek nakoniec dôjsť k bodu, kde zmysel jeho otázok dôjde ku svojmu koncu. Predstavte si, že nájdete na ceste vyjazdené koľaje. Opýtate sa: Odkiaľ sa tu vzali? Odpoveď znie: Išiel tadiaľ voz. Môžete sa pýtať ďalej: Odkiaľ sa vzal ten voz? Odpoveď môže byť: Použil ho človek na určité záležitosti. Teraz by ste sa prirodzene mohli opýtať: Odkiaľ sa vzali tie záležitosti? Ale raz predsa len dospejete k tomu, že otázky dôjdu ku koncu, že sa dostanete tak ďaleko od vecí, že prejdete do úplne inej oblasti. Ak zmysel kladenia otázok začne pri jednej myšlienke, tak k otázkam nemajúcim konca-kraja prídeme, iba ak zostávame v abstrakcii. Ale pri konkrétnom pozorovaní prichádzame napokon k duchovným bytostiam, a potom sa už nepýtame, prečo to robia - ale: čo robia. Aby človek mohol pochopiť hranice otázok, musí sa k tomu najskôr vychovať.

Ezoterné pozorovanie nám hovorí, že kedysi, keď začínal vznikať starý Saturn, vyliali určité duchovné bytosti jeho základnú látku - teplo, ako obeť zo svojej vlastnej substancie. Dosiahli takú zrelosť, že nielen že nepotrebovali nič také ako prijímať potravu, ale boli navyše v stave obetovať, vyliať svoju vlastnú substanciu. To sú tróny. Tieto tróny vylievajú svoju substanciu počas starej saturnskej doby a sú to oni, ktorí svojou obeťou tvoria základ fyzického tela človeka. Ten, kto ezoterne pozoruje toto fyzické telo na Saturne, povie: Je vytečené zo substancie trónov. Vidíme, že toto fyzické telo sa stupeň po stupni premieňalo, vyvíjalo sa vyššie, ale to, čo v nás máme, zostáva stále premenenou substanciou trónov. Ďalej prejdeme ku starému Slnku. Tam sa pridružilo k fyzickému aj éterické telo. Opäť sú tu duchovné bytosti, tie, ktoré stoja pod trónmi. Nazývame ich duchmi múdrosti, kyriotetes. Na Satur- ne ešte neboli tak ďaleko, aby mohli vyliať svoje vlastné bytie. Na Slnku ale už tak ďaleko boli a z ich tiel vytiekla látka

éterického tela. Od slnečných čias nosíme v našom éterickom tele substanciu duchov múdrosti. Na Mesiaci sa k tomu pridružilo telo astrálne. Znovu sú to duchovné bytosti, ktoré obetujú svoju substanciu: duchovia pohybu, dynamis alebo sily. A nakoniec prechádzame od Mesiaca k Zemi. Tu vylieva svoju silu do nás iná bytosť, získavame ja; ja pristupuje ku trom ostatným telám. Toto ja nám bolo darované duchmi, ktorí riadia kozmický vývoj tu na Zemi, duchmi formy, mocnosťami alebo exousiai. Opäť tu stretávame týchto duchov formy: sú to elohim, ktorí nám zosielajú svoje slnečné svetlo a Jehova, ktorý z mesačnej strany formuje ľudského ducha. Tu sú v spoločnom pôsobení duchovia formy, ktorí zvonku dali človeku vlohu k jeho ja.

Tak vidíme, ako sa stupeň po stupni určité duchovné bytosti zapájajú do ľudského vývoja: na Saturne tróny, na Slnku duchovia múdrosti, na Mesiaci duchovia pohybu alebo dynamis a na Zemi duchovia formy — Jehova a elohim. Sú to všetky tieto bytosti, ktoré človeku dali jeho súčasnú podobu a formu, ktoré nechali zo seba vyprúdiť svoje vlastné bytie. Na to, ako sa bytosť jedného z duchov formy vliala do bytosti človeka, nám zreteľne poukazujú biblické dokumenty. Za tým, čo stojí v Tóre<sup>11</sup>, sa skrýva hlboké tajomstvo. Predstavte si, že jeden duch spomedzi elohim sa ako Jehova spojil s Mesiacom, že odtiaľ pôsobil ako duch formy a urobil človeka tým, čo mu dáva božskú formu: „Boh stvoril človeka podľa svojho obrazu, dal mu podobu bohov“. Sú to duchovia formy, ktorí mu dali ľudskú postavu, čiže božskú formu. Elohim prúdia dolu na Zem vo svetle slnečnej sily. Boh Jehova sa zriekol vonkajšieho šatu, vonkajšej svetelnej postavy, prúdil na Zem ako tmavší boh tým, že sa obmedzil na čas medzi zrodením a smrťou. Vzduchom, ktorý preniká svedo, sa k nemu pridružujú duchovia vzduchu. Takže, keď si chceme urobiť obraz o tom, čo duchovného a fyzického prúdi zo Slnka na Zem, tak vidíme, ako Zem zachytáva slnečné lúče, ako tieto prechádzajú na ľudí a ako tieto lúče prinášajú tiež to, čo k nám prúdi z Jehovovho ducha: pristupuje tu k tomu to, čo ako duchovné žije vo vzduchu. A na tento okamih, keď Jehova nechal vprúdiť do ľudí moc svojej bytosti, kus Jehovovho božstva, nám poukazujú slová bibliie: „A Jehova vdýchol človeku oživujúci dych a on sa stal živou dušou<sup>12</sup>.“

Musíme si ujasniť, že takéto slová musíme brať doslovne, že musíme čítať to, čo v nich skutočne stojí. A zachvieme sa, preniknutí úctou, keď takým slovám začíname rozumieť, keď chápeme zmysel tohto výroku, ktorý nám oznamuje, že po tom, čo na Saturne, na Slnku a na Mesiaci tróny, duchovia múdrosti a duchovia pohybu vliali do človeka svojej bytosti, tak teraz na Zemi doň rovnako vošli aj duchovia formy. Tento veľký, mocný moment je to, čo je vyjadrené v biblickom slove.

A ďalej uvidíme, ako títo elohim a Jehova spolupôsobili s luciferskými bytosťami počas atlantskej periódy až do našich čias.